

*О. М. Полінкевич,
д. е. н., професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Луцький національний технічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6924-7296>*

*В. В. Тринчук,
к. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та банківської справи,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7435-0159>*

*В. П. Левченко,
д. е. н., професор кафедри фінансів та бізнес-консалтингу,
ДВНЗ "Київський національний університет технологій та дизайну"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8444-5960>*

*І. М. Зелениця,
старший викладач кафедри фінансів, обліку та банківської справи,
Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8259-4281>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.17.71

СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: НА ШЛЯХУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

*O. Polinkevych,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Entrepreneurship,
Trade and Logistics, Lutsk National Technical University*

*V. Trynchuk,
PhD in Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Accounting
and Banking, Luhansk Taras Shevchenko National University*

*V. Levchenko,
Doctor of Economics, Professor of the Department of Finance and Business
Consulting, Kyiv National University of Technologies and Design*

*I. Zelenitsa,
Senior Lecturer, Department of Finance, Accounting and Banking,
Luhansk Taras Shevchenko National University*

UKRAINE'S PENSION INSURANCE SYSTEM IN THE CONTEXT OF DEMOGRAPHIC CHALLENGES AND THE DIGITAL ECONOMY: TOWARDS FINANCIAL STABILITY AND SOCIAL WELFARE

У статті досліджено сучасний стан та стратегічні орієнтири розвитку системи пенсійного страхування України в умовах демографічних викликів та цифрової економіки. Обґрунтовано, що старіння населення, міграційні процеси та наслідки військових дій впливають на фінансову стійкість Пенсійного фонду України, поглиблюючи його дефіцит та створюючи диспропорції між кількістю працюючих і пенсіонерів. Встановлено, що традиційні інструменти балансування, зокрема підвищення пенсійного віку чи

збільшення розміру внесків, не забезпечують довгострокової стабільності. Доведено необхідність запровадження накопичувальної системи та розвитку недержавних пенсійних фондів, які здатні диверсифікувати джерела фінансування та створити додаткові гарантії соціального захисту. Особливу увагу приділено можливостям цифровізації пенсійної системи. Визначено потенціал використання Big Data, блокчейн-технологій та штучного інтелекту для прогнозування надходжень і витрат, прозорого обліку страхових внесків та формування персоналізованих стратегій пенсійного забезпечення. Спираючись на досвід пенсійного страхування в країнах ЄС (Польща, Литва, Німеччина, Швеція, Естонія, Франція) констатовано, що такі інструменти, як підняття пенсійного віку та гарантування мінімальної державної пенсії не спроможні у повній мірі вирішити проблеми пенсійної системи України в умовах військових дій та цифровізації економіки. Сформульовано стратегічні орієнтири реформування пенсійної системи України: зміцнення фінансової стійкості, адресна підтримка соціально вразливих груп, інтеграція цифрових технологій, гармонізація із стандартами ЄС та формування довіри суспільства. Результати дослідження мають практичне значення для органів державної влади та Пенсійного фонду України при розробці довгострокової стратегії пенсійної реформи, спрямованої на підвищення соціального добробуту та забезпечення сталого розвитку суспільства.

The article examines the current state and strategic guidelines for the development of the pension insurance system in Ukraine in the context of demographic challenges and the digital economy. The pension insurance system plays an important role in establishing and maintaining the socio-economic stability of the state. It determines the level of well-being of society, especially the elderly, and reflects its ability to provide adequate social protection in the long term. It is argued that population aging, migration processes, and the consequences of military actions affect the financial stability of the Pension Fund of Ukraine, deepening its deficit and creating imbalances between the number of working people and pensioners. It has been established that traditional balancing tools, such as raising the retirement age or increasing contributions, do not ensure long-term stability. The necessity of introducing a cumulative system and developing non-state pension funds that are capable of diversifying sources of financing and creating additional guarantees of social protection has been proven. Particular attention is paid to the possibilities of digitizing the pension system. The potential for using Big Data, blockchain technologies, and artificial intelligence to forecast revenues and expenditures, transparently account for insurance contributions, and develop personalized pension strategies has been identified. Based on the experience of pension insurance in EU countries (Poland, Lithuania, Germany, Sweden, Estonia, France), it has been established that such instruments as raising the retirement age and guaranteeing a minimum state pension are not capable of fully solving the problems of the Ukrainian pension system in the context of military action and the digitalization of the economy. Strategic guidelines for reforming Ukraine's pension system have been formulated: strengthening financial stability, targeted support for socially vulnerable groups, integration of digital technologies, harmonization with EU standards, and building public trust. The results of the study are of practical importance for state authorities and the Pension Fund of Ukraine in developing a long-term pension reform strategy aimed at improving social welfare and ensuring sustainable development of society.

Ключові слова: система пенсійного страхування, демографічні зміни, стратегія, реінтеграція ветеранів, соціальний добробут, цифровізація, сталий розвиток.

Key words: pension insurance system, demographic changes, strategy, reintegration of veterans, social welfare, digitalization, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Система пенсійного страхування відіграє важливу роль у становленні та підтриманні соціально-економічної стабільності держави. Вона визначає рівень добробуту суспільства, особливо осіб похилого віку та відображає його здатність забезпечувати належний соціальний захист у довгостроковій перспективі. Для України це є важливим в умовах тривалих демографічних трансформацій, військових викликів та глобальної цифрової модернізації економіки.

Демографічні зміни в Україні негативно позначаються на національній пенсійній системі. За останні десятиліття спостерігається стійка тенденція до зростання частки осіб пенсійного віку на тлі зменшення чисельності економічно активного населення. У 2004 році населення світу склало 6,2 млрд. людей, а вік кожного десятого землянина досягнув 60 років і більше. За прогнозами ООН до 2025 року чисельність людей літнього віку зросте у 6 разів, а старших 80 років — збільшиться в 10 разів [1]. Україна входить до 30 "найстаріших" країн світу. У 2007 році частка людей пенсійного віку досягла 23,9 %, або понад 11 млн осіб, і за рейтингом старіння (часткою населення старше 65 років) Україна займала

11 місце у світі, а в 2025-му переміститься на 9-те місце. Згідно з національним демографічним прогнозом на період до 2025 року частка осіб віком від 60 років становитиме 25%, а у 2030 році — понад 26% [1]. Відповідно до національного демографічного прогнозу, до 2025 року частка осіб старше 60 років в Україні складе 25,0%, осіб у віці 65 років і старше — 18,4%, а до 2030 року — понад 26% і 20%. Нині в Україні проживає понад 9 млн осіб старше 60 років, що складає п'яту частину її населення, а в селах — навіть третю. Очікувана тривалість життя становить 66 років у чоловіків та 76 років у жінок [2].

Міграційні процеси, висока смертність та скорочення народжуваності поглиблюють дисбаланс між кількістю платників внесків та отримувачів пенсій. Це формує надмірне навантаження на солідарну модель, яка й без того характеризується дефіцитом бюджету Пенсійного фонду України. У свою чергу, постійна потреба в дотаціях із державного бюджету знижує фінансову автономність системи та обмежує можливості для проведення повноцінної пенсійної реформи.

Водночас новим імперативом розвитку виступає цифровізація, яка впливає на адміністрування соціального страхування. Цифрова економіка створює передумови для впровадження електронних реєстрів, онлайн-сервісів, технологій Big Data та блокчейн. Вони забезпечують прозорість обліку внесків, оптимізувати прогнозування потреб Пенсійного фонду та підвищують довіру населення до державних інституцій. В Україні ці процеси вже розпочато: функціонує електронний кабінет застрахованої особи, розширюється мережа онлайн-сервісів Пенсійного фонду. Однак ступінь інтеграції сучасних цифрових рішень поки що не відповідає потребам часу, а потенціал цифрової трансформації в управлінні пенсійними ресурсами залишається використаним частково. Актуальність дослідження також зумовлюється необхідністю гармонізації пенсійної політики України з європейськими стандартами.

Таким чином, системні демографічні загрози, фінансова нестабільність та водночас можливості цифрової трансформації визначають необхідність комплексного дослідження системи пенсійного страхування України в умовах демографічних викликів та цифрової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження система пенсійного страхування України займалися багато дослідників.

В.Грушко, В. Кузьмінський, М. Герасименко зазначили, що політика державного пенсійного фонду України впливає на добробут громадян, демографічну ситуацію, працездатність населення та фінансову стійкість країни. Авторами окреслено фінансування ПФУ та відзначено проблеми. Відповідно основними заходами вирішення проблеми недостатнього фінансування є збільшення пенсійних внесків, збільшення віку виходу на пенсію, залучення додаткових джерел (інвестиції в пенсійні фонди, збільшення податків), створення НПФ [2].

Ю. Романовська перевірила та підтвердила гіпотезу, що рівень фінансової стійкості системи пенсійного забезпечення змінює здатність країни підтримувати соціальну справедливість та ефективність державного ре-

гулювання людського потенціалу. Констатовано, що солідарна пенсійна система зазнала значного негативного впливу через воєнні дії в Україні. Виділено дві головні проблеми — дефіцитність Пенсійного фонду та диспропорції між працюючим населенням і пенсіонерами. Одним із шляхів вирішення цих проблем є створення недержавних пенсійних фондів та запровадження накопичувального пенсійного страхування [3].

Ю. Русіна наголосила на важливості соціального страхування та виділила проблеми його розвитку, серед яких: значне зменшення надходжень до соціальних фондів через зниження рівня зайнятості, руйнування інфраструктури, збільшення кількості постраждалих осіб, потреби у соціальних виплатах, недостатнє фінансування. На стан системи соціального страхування в умовах війни впливають дефіцит фінансових ресурсів, втрата страхового стажу та загроза пенсійній системі, зростання рівня безробіття, проблеми з виплатами соціальних допомог, реінтеграція ветеранів війни. Авто виділяє заходи подолання проблем пенсійної системи як запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування, встановлення гнучких умов страхового стажу для людей, які постраждали від війни [4].

С. Мельник провів аналіз перспектив розвитку професійного пенсійного страхування в Україні на основі SWOT, PEST і VRIO-аналізів. Результати аналізу підтверджують, що перспективи розвитку професійного пенсійного страхування в Україні мають значний потенціал, але водночас стикаються з численними викликами. VRIO-аналіз показав, що для успішного розвитку вітчизняного професійного пенсійного страхування важливіми є ресурси, які мають потенціал створення конкурентних переваг, але ці переваги потребують підвищення рівня інвестиційної привабливості та розвитку надійних інституцій. Загалом потрібна стратегія, яка орієнтована на забезпечення стабільності та стійкості пенсійного забезпечення в умовах змін [5,6].

О. Полінкевич, В. Тринчук, Ю. Клапків, Є. Чеборацьова, І. Зелениця зазначили, що зростає фінансове навантаження на бюджет фону соціального страхування в Україні. В умовах військових дій страхування, у т.ч. пенсійне є основним інструментом захисту населення та підвищення їх соціального добробуту [7; 8].

О. Чеберяко досліджувала тенденції та проблем недержавного пенсійного забезпечення, його організаційно-правових бар'єрів та поведінкових аспектів бенефіціарів під час вибору фінансового посередника в умовах впровадження нової специфікації метаданих на основі трьох напрямів: банківські установи, недержавні пенсійні фонди (НПФ) та компанії зі страхування життя [9].

Н. Трусова, С. Косторной, В. Тебенко провели аналіз політики фінансової інклюзії як чинника модернізації пенсійної системи, представили моделі пенсійних систем та методіку Світового банку за рівнями пенсійного забезпечення [10].

О. Кнейслер, Н.Спасів, М. Сорока, В. Дідик оцінили доходи і витрати Пенсійного фонду, вплив війни на пенсійне забезпечення в Україні. Вони констатували, що на рівень пенсійних виплат впливають загальноекономічні показники, зокрема, такі як стан національної економіки, кількість громадян пенсійного віку та офіційно пра-

цюючих осіб та економічно активне населення. Також ними встановлено збільшення кількості пенсіонерів, які стали інвалідами та потребують додаткових витрат з бюджету Пенсійного фонду України. Все це є негативною тенденцією, спричиненою війною [11].

Порівняльні дослідження пенсійних моделей ЄС (Німеччина, Швеція, Естонія, Польща, Франція) із рекомендаціями для України було проведено А. Парлінською, В. Рудик, О. Сокуренько, С. Матчук, К. Чижмарь, П. Петренко, О. Марченко, М. Плонка, Т. Єдинак, В. Тринчук [12; 13; 19]. У них зазначено про обов'язковість створення накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Визначено, що загальною тенденцією в більшості країн світу є гарантування лише мінімальної пенсії, що зумовлено збільшенням частки пенсіонерів у суспільстві. Для вирішення демографічних проблем, що впливають на пенсійне забезпечення, більшість країн підвищують пенсійний вік та передбачають фінансові стимули для стимулювання громадян до роботи після досягнення пенсійного віку. Для підвищення пенсії існують інструменти накопичення пенсії за рахунок коштів роботодавця або за рахунок власних коштів.

І. Ховрак, О. Полінкевич, В. Тринчук, Л. Ліпич відстоювали тезу про доцільність зміни парадигми діяльності територіальних органів влади, у т.ч. пенсійного фонду України на засадах сталого розвитку в умовах цифровізації [14; 15].

Зважаючи на проведений аналіз джерел за тематикою дослідження, варто зауважити, що недостатньо вивчено потенціал використання блокчейн, Big Data та штучного інтелекту у прогнозуванні пенсійних виплат, персоналізації страхового стажу та підвищенні прозорості управління фондами. Є окремі згадки про демографічні проблеми, проте немає комплексних моделей, що враховують трудову міграцію, відтік молодих спеціалістів і наслідки для довгострокової стійкості системи. Недостатньо розкрито питання реінтеграції ветеранів війни, переселенців та людей з інвалідністю у систему пенсійного страхування з урахуванням міжнародного досвіду. Попри наявні дослідження, ще бракує системних напрацювань щодо їхньої інвестиційної спроможності, довіри з боку населення та захисту інтересів вкладників. Хоча порівняння з країнами ЄС уже проводилось, варто глибше проаналізувати інструменти адаптації української системи до директив ЄС і оцінити ризики їх впровадження в умовах воєнної економіки. Потребує подальшого вивчення формування гнучких сценаріїв реформування пенсійної системи України в умовах війни та відбудови. Таким чином, сучасні дослідження охоплюють проблеми фінансування, дефіциту ПФУ, демографічних викликів та потребу у запровадженні накопичувальної системи, але ще необхідно розробити цифрові, міграційні та євроінтеграційні аспекти, а також практичні сценарії стійкості у воєнний і післявоєнний період.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Основною метою статті є у визначенні стратегічних орієнтирів розвитку системи пенсійного страхування України з урахуванням демографічних викликів та тенденцій цифрової економіки задля забезпечення її фінан-

сової стійкості та підвищення рівня соціального добробуту.

Завдання дослідження полягає у аналізі впливу демографічних змін і міграційних процесів на фінансову стабільність пенсійної системи України, вивченні потенціалу цифрових технологій у модернізації пенсійної системи та визначенні стратегічних напрямів реформування пенсійної системи України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Демографічні зміни вимагаються від суспільства формування дієвої стратегії перетворень, завдяки якій можна буде досягти соціального добробуту в громадах. Соціальна політика щодо осіб похилого віку спрямована на розширення їх прав та можливостей, забезпечення гідного старіння. Міністерство соціальної політики України напрацьовувало бачення того, як держава та суспільство можуть забезпечити людям похилого віку якісне життя. Триває робота над Стратегією активного довголіття — документом, який визначатиме державну політику щодо підтримки людей старшого віку [16]. Завдяки цій Стратегії збільшиться очікувана тривалість активного життя осіб віком від 60 років, підвищиться рівень зайнятості осіб віком від 55 до 64 років, зросте охоплення формальною освітою осіб віком від 45 років, покращиться рівень соціальних послуг та правового захисту осіб похилого віку. Викликають занепокоєння того, що демографічне старіння населення буде одним із найбільших викликів для України в ХХІ ст. За прогнозами [17] відношення кількості осіб у віці 60 років і старше до чисельності осіб у віці 20–59 років зростатиме. У 2050 р. в розрахунку на 1000 осіб у віці 20–59 років припадатиме, за різними варіантами, від 608 до 860 осіб у віці 60 років і старше. Наприкінці ХХІ ст. це співвідношення може зрости до більш екстремальних значень. Проте, за умови відсутності катастрофічних подій, вікова структура прямуватиме до квазістабільної. До середини ХХІ ст. чисельність жінок у репродуктивному віці знижуватиметься, а це зумовлюватиме низхідну динаміку чисельності населення в майбутні десятиліття. За прогнозами навіть, якщо б народжуваність в Україні зросла до рівня простого заміщення, чисельність населення зменшилася б на 2122 % за період досягнення стаціонарності. Наразі чисельність населення прогнозується близько 44 млн осіб [17].

Система пенсійного страхування України протягом останніх десятиліть перебуває у стані постійних трансформацій, які обумовлені як внутрішніми соціально-економічними чинниками, так і зовнішніми викликами. Військові дії, демографічні зміни, посилення глобальних інтеграційних процесів та цифровізація економіки формують нову парадигму, в межах якої державі необхідно виробити стратегічні орієнтири розвитку пенсійного забезпечення. Головним завданням у цьому процесі є створення такої моделі, яка буде одночасно фінансово стійкою та соціально справедливою, відповідатиме потребам сучасного українського суспільства та враховуватиме європейські стандарти соціальної політики.

Міграційні процеси посилюють дисбаланс пенсійної системи в Україні: значна кількість молодих людей виї-

Таблиця 1. Загальна характеристика середнього розміру пенсійних виплат в Україні у 2022—2025 роках станом на 1 січня

Показники	Рік				Відхилення, 2025/2022	
	2022	2023	2024	2025	+/-	%
Загальна кількість пенсіонерів, осіб	10841117	10687921	10516537	10343630	-497487	95,41
Середній розмір пенсійної виплати, грн	3991,53	4622,59	5385,25	5789,05	1797,52	145,03

Джерело: сформовано на основі [18].

жджає на роботу за кордон, формуючи додаткове навантаження на внутрішню систему. В умовах війни відбувається масштабне скорочення робочої сили, втрата страхового стажу та збільшення кількості осіб з інвалідністю. Це підриває базу надходжень єдиного соціального внеску та поглиблює дефіцитність Пенсійного фонду. Дослідження українських науковців (В. Грушко, В. Кузьмінський, М. Герасименко; Ю. Романовська; Ю. Русіна) [2; 3; 4] свідчать, що основними ризиками для пенсійної системи залишаються диспропорції між працюючими та пенсіонерами, хронічний дефіцит фінансових ресурсів та зниження рівня зайнятості. За таких умов підвищення пенсійного віку або збільшення розміру внесків не може вважатися достатнім інструментом, оскільки ці заходи лише частково компенсують структурні проблеми. Потреба у комплексному реформуванні стає очевидною.

Для обґрунтування тенденцій розвитку пенсійної системи України важливо не лише визначити стратегічні орієнтири її реформування, але й здійснити аналіз ключових кількісних показників, що характеризують реальний стан справ. З цієї метою доцільно простежити динаміку чисельності пенсіонерів та середнього розміру пенсійних виплат у 2022—2025 роках. Побудована таблиця дозволяє оцінити зміни як у абсолютному, так і у відносному вимірі, виявити диспропорції між кількістю отримувачів пенсій та рівнем їх матеріального забезпечення, а також зробити висновки щодо впливу демографічних процесів, соціально-економічної ситуації та державної політики на фінансову стійкість пенсійної системи (табл. 1).

Аналіз динаміки показників пенсійної системи України за 2022—2025 роки (табл. 1) свідчить про наявність суперечливих тенденцій. Загальна кількість пенсіонерів зменшилася на 497,5 тис. осіб (на 4,59%), що зумовлено як демографічними факторами (скороченням чисельності населення, підвищенням пенсійного віку), так і наслідками міграції та воєнних дій. Водночас середній розмір пенсійної виплати за цей період зріс на 1797,52 грн, або на 45,03%, що свідчить про зусилля держави щодо підвищення соціальних стандартів і часткової компенсації інфляційних процесів. Зменшення кількості отримувачів пенсій у поєднанні зі зростанням їх середнього розміру відображає структурні зміни у пенсійній системі: з одного боку, послаблення фінансового навантаження на Пенсійний фонд у зв'язку зі скороченням чисельності пенсіонерів, з іншого — зростання видатків на одну особу. Це підкреслює необхідність пошуку додаткових джерел фінансування та розвитку накопичувального рівня пенсійного страхування для за-

безпечення фінансової стійкості системи у довгостроковій перспективі.

Одним із ключових напрямів трансформації пенсійного страхування є інтеграція цифрових технологій. Вони відкривають можливості для оптимізації управління ресурсами, підвищення прозорості та зменшення адміністративних витрат. В Україні вже діють електронний "кабінет застрахованої особи" та низка онлайн-сервісів Пенсійного фонду. Проте рівень циф-

рової інтеграції поки що не дозволяє у повному обсязі реалізувати переваги сучасних технологій.

Впровадження Big Data дає змогу будувати прогностичні моделі щодо обсягів надходжень і витрат, відстежувати демографічні тенденції та формувати сценарії розвитку пенсійної системи. Використання блокчейн-технологій може забезпечити надійність і прозорість обліку страхових внесків, знизити корупційні ризики та підвищити довіру населення до системи. Застосування штучного інтелекту дозволяє розробляти індивідуальні стратегії пенсійного забезпечення, що враховують особливості кар'єрної траєкторії громадян.

Таким чином, цифрова економіка створює підґрунтя для формування нового рівня соціальної взаємодії між державою та громадянами, де контроль за власним пенсійним забезпеченням стає прозорим та доступним.

Важливим стратегічним орієнтиром розвитку пенсійної системи України є запровадження повноцінного другого рівня — накопичувального пенсійного страхування. Досвід країн Центральної та Східної Європи (Польща, Литва, Чехія, Естонія) доводить, що поєднання солідарної та накопичувальної систем є ефективним інструментом зменшення фінансового навантаження на державу.

Недержавні пенсійні фонди в Україні поки що залишаються недостатньо розвинутими через низький рівень довіри населення, недосконалість регуляторної бази та обмежені можливості інвестування. Однак у довгостроковій перспективі саме розвиток цього сегмента може забезпечити додаткові джерела фінансування, підвищити інвестиційну активність та створити умови для індивідуального накопичення пенсійних коштів.

Серед перспективних напрямів дослідження — вивчення поведінкових аспектів бенефіціарів (О. Чеберяко [9]), оцінка інвестиційної привабливості (С. Мельник [5]), формування стимулів для роботодавців і працівників до участі у НПФ.

Аналіз порівняльних досліджень (А. Парлінська, В. Рудик, О. Сокурєнко та ін.) [12; 13] демонструє, що загальною тенденцією для більшості країн ЄС є гарантування лише мінімальної державної пенсії та створення широких можливостей для індивідуального накопичення. При цьому держава стимулює продовження трудової діяльності осіб старшого віку через податкові пільги та соціальні програми.

Україна може використати ці підходи, адаптувавши їх до власних соціально-економічних реалій. Важливо забезпечити гармонізацію законодавства з директивами ЄС, створити умови для ефективної роботи НПФ,

розробити механізми захисту інвесторів та підвищити фінансову грамотність населення.

Відповідно до мети дослідження, можна виокремити кілька ключових стратегічних орієнтирів:

1. Забезпечення фінансової стійкості системи шляхом диверсифікації джерел фінансування, розвитку накопичувального рівня, оптимізації витрат ПФУ.
2. Посилення соціальної справедливості через адресні механізми підтримки вразливих груп (ветеранів, переселенців, осіб з інвалідністю).
3. Цифровізація управління пенсійними ресурсами, включно з блокчейн-рішеннями, Big Data та AI для прогнозування і моніторингу.
4. Євроінтеграція як системний орієнтир реформ: гармонізація пенсійної політики зі стандартами ЄС, використання кращих практик управління та регулювання.
5. Формування довіри суспільства до пенсійної системи через підвищення прозорості, фінансової грамотності та стимулювання участі в НПФ.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У підсумку, важливо відзначити, що пенсійна система України перебуває у тощі глибоких трансформацій, зумовлених одночасно демографічними змінами, воєнними викликами та цифровою модернізацією. Забезпечення її фінансової стійкості можливе лише за умов комплексних реформ, що включають розвиток накопичувальної системи, інтеграцію цифрових технологій, підвищення довіри до недержавних пенсійних фондів та орієнтацію на європейські стандарти соціального забезпечення.

Запропоновані стратегічні орієнтири формують основу для довгострокового реформування, здатного не лише забезпечити гідний рівень життя пенсіонерів, а й сприяти зміцненню соціального добробуту та сталого розвитку українського суспільства.

Подальші дослідження у сфері пенсійного страхування України пов'язані насамперед із поглибленим вивченням можливостей цифрових технологій для прогнозування та адміністрування пенсійних ресурсів, розробкою моделей інтеграції блокчейн-технологій та штучного інтелекту в систему управління соціальними фондами, а також оцінкою їх впливу на прозорість і довіру населення. Важливим напрямом є аналіз соціальних наслідків впровадження накопичувальної системи з урахуванням демографічних та міграційних процесів, зокрема виїзду працездатного населення та реінтеграції ветеранів війни. Особливої уваги потребує вивчення поведінкових факторів участі громадян у недержавних пенсійних фондах і розробка ефективних механізмів стимулювання роботодавців до формування корпоративних пенсійних програм. Отримані результати узгоджуються з висновками про поведінкові стратегії молоді Польщі та України щодо ризику старості [19]. Крім того, доцільним є подальший порівняльний аналіз української пенсійної системи з моделями країн ЄС задля розробки практичних рекомендацій щодо гармонізації законодавства та підвищення соціальної справедливості в умовах воєнного та післявоєнного розвитку.

Література:

1. Визначення віку, з якого особа може вважатися особою похилого віку: огляд міжнародного досвіду та національні практики. URL: <https://www.prostir.ua/wp-content/uploads/2018/12/Огляд-міжнародного-досвіду.pdf> (дата звернення: 05.07.2025).
2. Грушко В., Кузьмінський В., Герасименко М. Державне пенсійне забезпечення соціально-економічний розвиток суспільства в Україні. Вчені записки Університету "КРОК". 2023. Вип. 4 (72). С. 52—59. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-52-59>
3. Романовська Ю. Реформування пенсійного забезпечення в Україні. Scientia fructuosa. 2024. № 5. С. 34—47. [https://doi.org/10.31617/1.2024\(157\)03](https://doi.org/10.31617/1.2024(157)03)
4. Русіна Ю. Система соціального страхування України: актуальні проблеми в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми економіки. 2025. № 3 (285). С. 107—117. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-285-107-117>
5. Мельник С. Аналітична характеристика перспектив розвитку професійного пенсійного страхування в Україні. Статий розвиток економіки. 2025. Вип. 2 (53). С. 175—181. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-24>
6. Полінкевич О, Тринчук В., Левченко В., Зелениця І. ОВДП як інструмент зниження інвестиційних ризиків і підтримки соціального добробуту та пенсійного страхування в умовах воєнного стану та підвищеної волатильності ринку. Економіка, фінанси, право. 2025. № 7. С. 108—113. <https://doi.org/10.37634/efp.2025.7.21>
7. Полінкевич О.М., Тринчук В.В., Клапків Ю.М., Чеботарьов Є.В., Зелениця І.М. Страхування воєнних ризиків в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 11. С. 44—51. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.11.44>
8. Полінкевич О.М. Фінансове навантаження на бюджет фонду соціального страхування через зниження фізичної активності населення. Економічні науки. Серія "Облік і фінанси": зб. наук. праць. 2019. Вип. 16 (61). С. 183—189. <https://doi.org/10.36910/6775-2707-8701-2019-16/61-12>
9. Cheberyako O. Implementation of non-state pension provision in Ukraine in the system of strengthening social protection. Ekonomika. 2023. Vol. 102 (1). Pp. 27—44. <https://doi.org/10.15388/ekonomika.2023.1.2>
10. Trusova N., Kostornoi S., Tebenko V. State financial inclusion policy as a driver of modernization of the pension system of Ukraine. Review of International Comparative Management. 2022. Vol. 23 (1). Pp. 85—97. <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.129>
11. Kneysler O., Dmytriiev I., Skydan O. Pension provision in Ukraine: Challenges and threats in wartime. Journal of International Economics and Management Research. 2024. Vol. 4. Pp. 125—139. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-4\(106\)-125-139](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2024-4(106)-125-139)
12. Parli ska A., Rudyk V. Development of national pension systems in Ukraine and Poland. Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia. 2019. Vol. 18 (1). Pp. 87—95. <https://doi.org/10.22630/ASPE.2019.18.1.9>
13. Sokurenko O., Karpa M., Zhuk O. Ways of developing the pension system of Ukraine through the study of some European countries' experience. Journal of

Infrastructure Policy and Development. 2024. Vol. 8 (1). Pp. 69—88. <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i9.6897>

14. Khovrak I., Polinkevych O., Trynchuk V. Management of financial institutions on the basis of corporate social responsibility as a driver of sustainable development. Conference Proceedings VIII International Scientific Conference Determinants of Regional Development, Pila 21—22 October 2021. n. 2. P. 246—264, dec. 2021. <https://doi.org/10.14595/CP/02/015>.

15. Полінкевич О., Ліпич Л. Управління підприємницькими системами в цифровій економіці в умовах сталого розвитку. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. Вип. 63. С. 18—28. <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.63.0.6302>

16. Політика щодо літніх людей. URL: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/polityka-shchodo-litnikh-lyudey> (дата звернення: 05.07.2025).

17. Населення України: нариси про демографічний стан країни у перше тридцятиріччя незалежності: Монографія / І.О. Курило, С.Ю. Аксьонова, О.К. Гаврилюк, Т.О. Гнатюк, В.П. Думанська, О.П. Корнійчук, Б.О. Крімер, Н.М. Левчук, І.П. Майданік, О.В. Позняк, Н.О. Рингач, Л.І. Слюсар, П.Є. Шевчук. Київ: Наукова думка, 2023. 166 с. <https://doi.org/10.15407/978-966-00-1899-0>

18. Дані ПФУ про середній розмір пенсійної виплати. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/> (дата звернення: 05.07.2025).

19. Ponka M., Jedynak T., Trynchuk V. Retirement behavior strategies: the attitudes of students from Poland and Ukraine towards the old-age risk. Problems and Perspectives in Management. 2020. Vol. 18 (2). Pp. 350—365. [http://doi:10.21511/ppm.18\(2\).2020.29](http://doi:10.21511/ppm.18(2).2020.29)

References:

1. Public space (2018). "Determining the age at which a person can be considered elderly: an overview of international experience and national practices", available at: <https://www.prostir.ua/wp-content/uploads/2018/12/Огляд-міжнародного-досвіду.pdf> (Accessed 05 Lipca 2025).

2. Hrushko, V., Kuzminsky, V. and Gerasymenko, M. (2023). "State pension provision and socio-economic development of society in Ukraine", Scientific Notes of KROK University, vol. 4 (72), pp. 52—59.

3. Romanovskaya, Yu. (2024). "Reforming pension provision in Ukraine". Scientia fructuosa, vol. 5, pp. 34—47.

4. Rusina, Y. (2025). "Ukraine's social insurance system: current issues under martial law", Current issues in economics, vol. 3 (285), pp. 107—117.

5. Melnyk, S. (2025). "Analytical characteristics of the prospects for the development of professional pension insurance in Ukraine", Sustainable economic development, vol. 2 (53), pp. 175—181.

6. Polinkevych, O., Trynchuk, V., Levchenko V. and Zelenitsa, I. (2025). "Government bonds as a tool for reducing investment risks and supporting social welfare and pension insurance in conditions of martial law and increased market volatility", Economics. Finances. Law, vol. 7, pp. 108—113. <https://doi.org/10.37634/efp.2025.7.21>

7. Polinkevych, O.M., Trynchuk, V.V., Klappiv, Y.M., Chebotarev, E.V. and Zelenitsa, I.M. (2024). "Insurance of military risks in Ukraine", Investments: practice and experience, vol. 11, pp. 44—51.

8. Polinkevych, O.M. (2019). "Financial burden on the social insurance fund budget due to decreased physical activity of the population", Economic Sciences. Series "Accounting and Finance": collection of scientific works, vol. 16 (61), pp. 183—189.

9. Cheberyako, O. (2023). "Implementation of non-state pension provision in Ukraine in the system of strengthening social protection", Ekonomika, vol. 102 (1), pp. 27—44.

10. Trusova, N., Kostornoi, S. and Tebenko, V. (2022). "State financial inclusion policy as a driver of modernization of the pension system of Ukraine", Review of International Comparative Management, vol. 23 (1), pp. 85—97.

11. Kneysler, O., Dmytriiev, I. and Skydan, O. (2024). "Pension provision in Ukraine: Challenges and threats in wartime", Journal of International Economics and Management Research, vol. 4, pp. 125—139.

12. Parli ska, A. and Rudyk, V. (2019). "Development of national pension systems in Ukraine and Poland", Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia, vol. 18 (1), pp. 87—95.

13. Sokurenko, O., Karpa, M. And Zhuk, O. (2024). "Ways of developing the pension system of Ukraine through the study of some European countries' experience", Journal of Infrastructure Policy and Development, vol. 8 (1), pp. 69—88.

14. Khovrak, I., Polinkevych, O. and Trynchuk, V. (2021), "Management of financial institutions on the basis of corporate social responsibility as a driver of sustainable development", Conference Proceedings VIII International Scientific Conference Determinants of Regional Development, Pila 21—22 October 2021, n. 2, pp. 246—264.

15. Polinkevych, O. and Lipych, L. (2022), "Management of entrepreneurial systems in the digital economy in conditions of sustainable development", Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya ekonomichna, vol. 63, pp. 18—28.

16. Ministry of Social Policy, Family, and Unity of Ukraine (2025). "Policy on older people.", available at: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/polityka-shchodo-litnikh-lyudey> (Accessed 05 Lipca 2025).

17. Krylo, I., Aksyonova, S., Dumanska, V., Korniyuchuk, O., Krimer, B., Levchuk, N., Ryngach, N., Slyusar, L., Shevchuk, P., Pozniak, O., Maidanik, I., Hnatyuk, T. and Havryliuk, O. (2023), Naselennia Ukrainy: narysy pro demohrafichnyi stan krainy u pershe trydtsiatyrichchia nezalezhnosti [Population of Ukraine. Demographic situation during the first thirty years of independence]. Naukova Dumka, Kyiv, Ukraine.

18. Pension Fund of Ukraine (2025). "PFU data on the average pension payment amount", available at: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/> (Accessed 05 Lipca 2025).

19. Ponka, M., Jedynak, T. and Trynchuk, V. (2020). "Retirement behavior strategies: the attitudes of students from Poland and Ukraine towards the old-age risk", Problems and Perspectives in Management, vol. 18 (2), pp. 350—365.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2025 р.